

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Географічний факультет
Кафедра землезнавства та геоморфології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОТУРИЗМ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

для студентів

галузь знань **10 Природничі науки**
спеціальність **106 Географія**
освітній рівень **Магістр**
освітня програма **Геоморфологія та палеогеографія**
вид дисципліни **вибіркова**
вибірковий блок **Геоморфологія та геотуризм**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2023/2024
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	6
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: **Ковтонюк Ольга Володимирівна**, кандидат географічних наук, доцент
кафедри землезнавства та геоморфології, доцент

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

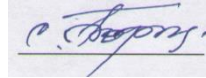
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2023

Розробник: Ковтонюк Ольга Володимирівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри землезнавства та геоморфології, доцент, кафедра землезнавства та геоморфології.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри землезнавства та геоморфології

(підпис)

Сергій БОРТНИК

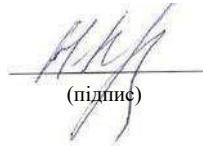
(прізвище та ініціали)

Протокол № 18 від « 29 » червня 2023 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 6 від «28» серпня 2023 року

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Наталія КОРОГОДА

ВСТУП

1. Мета дисципліни – сформуванати у студентів уявлення про систему охорони об'єктів неживої природи в Україні та Світі та використання їх у якості геотуристичних об'єктів.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни: відсутні.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна складається з двох змістових частин.

Перша частина присвячена знайомству з структурою природно-заповідного фонду України, положенням у ньому геологічних пам'яток та використання їх у якості геотуристичних атракцій. Особливий акцент цієї частини робиться на знайомство з геологічними пам'ятками різних регіонів України.

У другій частині розглядається принципи охорони об'єктів неживої природи у Світі та формування всесвітньої мережі геопарків. Наводиться аналіз локальних мереж геопарків різних регіонів Світу.

Навчальна дисципліна «Геотуризм на природоохоронних територіях» є однією зі складових комплексної підготовки освітньо-наукової програми «Геоморфологія та палеогеографія» спеціальності 106 Географія.

4. Завдання вивчення дисципліни спрямовано на формування уявлень про значення розвитку геотуризму на природоохоронних територіях, зокрема:

- ознайомити студентів з особливостями охорони об'єктів неживої природи в Україні та Світі;

- сформуванати уявлення про поширення мережі геопарків у Світі та перспективи їх створення в Україні.

Згідно вимог Стандарту вищої освіти України (другий (магістерський) рівень вищої освіти, галузь 10 – Природничі науки, спеціальність 106 – Географія, дисципліна забезпечує набуття студентами таких компетентностей:

інтегральної: здатність розв'язувати складні задачі та прикладні проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог.

загальних:

ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 7.

спеціальних:

СК 4. Здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати геопланування територій різного ієрархічного рівня.

СК 5. Здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, процесів глобалізації, регіоналізації та урбанізації у світі, проводити їхню геоecологічну, зокрема, еколого-геоморфологічну та супільно-географічну експертизу та моніторинг.

СК 7. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку.

5. Результати навчання за дисципліною

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	зміст поняття «геотуризм» та його ключові положення;	<i>лекційні заняття, самостійна робота</i>	<i>опитування, оцінювання виконання контрольних робіт, зарахування самостійних робіт, іспит, консультації</i>	до 6%
1.2	підходи до розуміння об'єктів неживої природи у Світі та Україні;			до 6%
1.3	класифікації об'єктів неживої природи за різними ознаками;			до 8%
1.4	зміст навчальних програм середньої школи та місце в них геолого- геоморфологічного контенту			до 12%
1.5	Регіональні особливості геологічних пам'яток природи України;			до 6%
1.6	критерії формування глобальної мережі геопарків;			до 12%
2.1	аналізувати геологічні пам'ятки за різними класифікаційними критеріями;	<i>практичні заняття, самостійна робота</i>	<i>оцінювання виконання практичних робіт, зарахування самостійних робіт</i>	до 6%
2.2	використовувати бази даних геологічних пам'яток України;			до 7%
2.3	аналізувати структуру геопарку;			до 7%
2.4	укладати схеми мереж геопарків різних регіонів Світу;			до 7%
2.5	прогнозувати перспективи розвитку геопарків в різних регіонах;			до 7%
3.1	вміння презентувати отримані результати дослідження «Мережа геопарків регіону» за допомогою сучасних технічних засобів;	<i>Практичні заняття</i>	<i>оцінювання виконання практичних робіт</i>	до 8%
4.1	Вміння комунікувати в процесі виконання групових завдань	<i>Практичні заняття</i>		до 4%
4.2	Мотивувати важливість та необхідність вивчення геоспадщини			до 4%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)			
	1.1 – 1.6	2.1 – 2.5	3.1	4.1 – 4.2
ПРН05. Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науковоприкладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень.	+			
ПРН07. Брати участь у плануванні територій різного ієрархічного рівня.				+

ПРН09. Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну, зокрема, еколого-геоморфологічну та соціально-економічну та експертизу та моніторинг.		+		
ПРН11. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму.		+	+	
ПРН15. Самостійно оцінювати ключові тренди розвитку природно- і суспільно-географічних процесів для формування нових напрямів наукових досліджень.			+	+
ПРН16. Обґрунтовувати проекти польових та лабораторних робіт дослідження морфології, генезису, віку та динаміки рельєфу.	+			+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання студентів: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами опитування, виконання практичних та самостійних робіт, контрольних робіт та іспиту.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні наступна:

результати навчання – 1 (знання РН 1.1-1.6) – до 50%;

результати навчання – 2 (вміння РН 2.1-2.5) - до 34%;

результати навчання – 3 (комунікація) - до 8%

результати навчання – 4 (автономність та відповідальність) - до 8%

У курсі передбачено 2 змістовні частини. Заняття проводять у вигляді лекцій та практичних. Завершується дисципліна іспитом.

- семестрове оцінювання: кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при опитуванні, оцінюванні виконаних практичних робіт, та написанні контрольних робіт. Обов'язковою умовою допуску до іспиту є зарахування усіх тем самостійних робіт, які виконуються у вигляді завдань за визначеним викладачем змістом.

Оцінювання за формами контролю:

	Ч1		Ч2	
	Min. – 18 балів	Max.– 30 балів	Min. – 18 балів	Max.–30 балів
Опитування	«1» x 4 = 4	«2» x 4 = 8	«1» x 4 = 4	«2» x 4 = 8
Практичні роботи	«2» x 4 = 8	«3» x 4 = 12	«2» x 4 = 8	«3» x 4 = 12
Модульна контрольна робота	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10

- підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в письмовій формі. Максимальна кількість балів на іспиті – 40 балів, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 бали.

- умови допуску до підсумкового іспиту: студенти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 20 балів до складання іспиту не

допускаються. Рекомендований мінімум для допуску – 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж рекомендований мінімум (36 балів) обов'язково є перездача тих видів робіт, за які вони отримали оцінку, нижчу за допустимий мінімум.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль1	Змістовий модуль2	Іспит	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка», введеного в дію наказом № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

7.2. Організація оцінювання: опитування у тестовій та письмовій формі проводиться після завершення викладання кожної теми. Практичні роботи захищаються по виконанню, відповідно до графіка проведення практичних занять, самостійні роботи зараховуються відповідно до плану виконання, контрольні роботи проводяться на другому тижні жовтня та першому тижні грудня.

Шкала відповідності

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план занять

№	Назва	Кількість годин		
		лекції	практичні	с/р
Частина 1. Геотуристичні атракції природоохоронних територій в Україні				
1.	Вступ, мета та завдання геотуризму. Підходи до розуміння об'єктів неживої природи у Світі та Україні: геосайти, геотопи, геомісія, природопізнавальні туристичні атракції (об'єкти та явища), геологічні пам'ятки.	3		10
2.	Загальна класифікація об'єктів природозаповідного фонду України. Класифікація заказників та пам'яток природи.	3		10
3.	Типи класифікацій об'єктів неживої природи. Українські загальні класифікації пам'яток неживої природи/геосайтів за предметними ознаками, часткові класифікації пам'яток неживої природи/геосайтів. Інженерно-геологічні класифікації.	3	2	10
4.	Бази даних геологічних пам'яток України.	2		10
5.	Геологічні пам'ятки України. Регіональний контекст.	2	12	10
6.	Модульна контрольна робота № 1	1		

Частина 1. Геотуристичні атракції природоохоронних територій Світу				
7.	Охорона об'єктів неживої природи: вітчизняний та світовий досвід. Зарубіжні загальні класифікації геосайтів за предметними ознаками.	2		10
8.	Глобальна мережа геопарків (<i>Global Geoparks Network</i>) ЮНЕСКО.	1		10
9.	Африканська мережа геопарків	2	3	10
10.	Азіатсько-Тихоокеанська мережа геопарків	2	3	10
11.	Європейська мережа геопарків	2	3	10
12.	Північноамериканська мережа геопарків	2	3	10
13.	Латинська Америка та Карибська мережа геопарків	2	2	12
14.	Модульна контрольна робота № 2	1		
	ВСЬОГО	28	28	122

Загальний обсяг 180 год., в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Семінари – **28 год.**

Консультації - **2 год.**

Самостійна робота - **122 год.**

Рекомендовані джерела:

Основна: (Базова)

1. Бортник С., Герасименко Н., Уімблдон В. Застосування класифікації геосайтів України у геотуристичній освіті. Геотуризм: практика і досвід. Матеріали міжнр. Науково-практичної конференції (26-28 квітня 2018, Львів). Львів: Каменяр, 2018. С. 211-214.

2. Геологічні пам'ятки України. У 4-х тт. Т. I : Карпатський регіон і Волино-Поділля / В.П. Безвинний, С.В. Білецький, О.Б. Бобров [та ін.] ; за ред. В.І. Калініна [та ін.]. – К. : ДІА, 2006. – 320 с.

3. Геологічні пам'ятки України. У 4-х тт. Т. II : Український щит / В.П. Безвинний, О.Б. Бобров, В.П. Брянський [та ін.] ; за ред. В.І. Калініна, Д.С. Гурського. – К., 2007. – 320 с.

4. Геологічні пам'ятки України. У 4-х тт. Т. III: Кримській півострів, Північне Причорномор'я / За ред. В.І. Калініна, В.В. Манюка. – Львів : Панорама, 2009. – 147 с.

5. Денисик Г.І. Геосайти Поділля / Денисик Г.І., Страшевська Л.В., Корінний В.І. – Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2014. – 216 с.

6. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України станом на 01.01.2013 / Міністерство екології та природних ресурсів України. URL: <http://pzf.menr.gov.ua/pzf-україни/території-та-об'єкти-пзф-україни.html>. (Дата звернення: 10.10.2019).

7. Зінько Ю. Законодавче забезпечення охорони геоспадщини: національний і зарубіжний досвід / Ю. Зінько, Ю. Партика // Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодні, майбутнє : Мат-ли Міжнр. наук.-практ. конф. (снт. Гримайлів, 26-28 травня 2010 р.). – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – С. 51-56.

8. Самойленко Л.В. Правові аспекти класифікації геологічних пам'яток. Матеріали восьмої науково-практичної конференції «Мінерально-сировинні багатства України: шляхи оптимального використання» (4 жовтня 2019 р. снт. Хорошів). Київ. 2019. С. 250–256.

9. Уімблдон В.А.П. Проблеми охорони геологічної спадщини України / В.А.П. Уімблдон, Н.П. Герасименко, А.А. Іщенко. – Київ : ДНЦ РНС НАНУ, 1999. – 129 с.

10. Шевчук О. Геопарки як форма збереження геоспадщини, розвитку геоосвіти та геотуризму. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2010. Вип. 38. С. 357-370. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2010_38_43/
11. Geotourism: The Tourism of Geology and Landscape / David Newsome, Ross Kingston Dowling. – Goodfellow Pub.: 2010. – 246 p
12. Migoń P. Geoturystyka / P. Migoń. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012. – 200+76 s.
13. Miśkiewicz K. Promoting geoheritage in geoparks as an element of educational tourism. A. Szponar, S. Toczek-Werner (eds), Geotourism: organization of the tourism and education in the geoparks in the Middle-Europe Mountains. University of Business in Wrocław, 2016. pp.37-48

Додаткова:

1. Адаменко О. М. «Парк Льодовикового періоду» в Старуні / О. М. Адаменко, Д. О. Зорін, Л. В. Міщенко // Вископна фауна і флора останнього зледеніння: Тези доп. — ІФ.—Краків, 2007. — С. 29–32.
2. Брусак В., Кобзак Р. Стан охорони та перспективи використання пам'яток неживої природи національного природного парку “Гуцульщина” // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр. 2008. Вип. 35. С. 16–27
3. Брусак В.П., Зінько Ю.В. Географічні дослідження в заповідниках // Природничі дослідження на Розточчі : Зб. наук.-техн. праць. Львів: Вид-во УкрДЛТУ, 1995. С. 5–14.
4. Брусак В.П., Мельник А.В., Сенчина Б.В. Цінні природні комплекси і об'єкти верхів'я Прута в межах Чорногори та проблеми їх збереження // Природні комплекси й екосистеми верхів'я ріки Прут: функціонування, моніторинг, охорона. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Ів.Франка, 2009. С. 300–321.
5. Габчак Н.Ф. Геологічні пам'ятки як перспективні об'єкти розвитку туризму Закарпаття / Н.Ф. Габчак // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка. Ужгород, 2008. – №26, ч.3. – С.17-19.
6. Геологічні пам'ятки – яскраві свідчення еволюції Землі: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Кам'янець-Подільський, 16-20 травня 2011). – К. : Логос, 2011. – 142 с.
7. Гриценко В. П. Геологічні пам'ятки природи України: проблеми вивчення, збереження та раціонального використання / В. П. Гриценко, А. А. Іщенко., Ю. О. Русько, В. І. Шевченко. — К.: ЦНПТ НАНУ, 1995. — 61 с.
8. Деревська К., Афонська В., Гриценко В. Науково-просвітницьке значення екологічних стежок геологічного спрямування на природоохоронних територіях. Геотуризм: практика і досвід. Матеріали міжнр. Науково-практичної конференції (5-7 травня, 2016, Львів). Львів: НВФ «Карти та Атласи», 2016. С. 22-24.
9. Зінько Ю. В. Передумови створення геопарку «Дністровський каньйон» / Ю. В. Зінько, Шевчук О. М. // Дністровський каньйон — унікальна територія туризму: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. — С. 7—12.
10. Зінько Ю. В. Проблематика створення геопарків в Українських Карпатах / Ю. В. Зінько, Р. М. Гнатюк., С. Ф. Благодир // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій. — Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. — С.274—281.
11. Зінько Ю. В., Кравчук Я. С., Шевчук О. М. Науково-практичні й освітні аспекти геотуризму // Фізична географія та геоморфологія.— К.: Обрій, 2009.— Вип.55.— С.127—139.
12. Зінько Ю. Передумови створення геопарку «Українські Товтри» / Ю. Зінько, О. Шевчук //Охорона і менеджмент об'єктів неживої природи на заповідних територіях: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. — Гримайлів-Тернопіль: Джура, 2008. — С.94—99.

13. Зінько Ю., Брусак В., Гнатюк Р., Кобзяк Р. Заповідні геоморфологічні об'єкти Українських Карпат: структура, особливості поширення та використання // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій: Матеріали міжнар. семінару, присв. 90-річчю від дня народж. проф. П. Цися. Львів : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. С. 260–280.
14. Зінько Ю., Гнатюк Р., Шевчук Окс. Підходи до природоохоронної паспортизації скельних утворень Поділля // Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри Ойцовської у збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття. Гримайлів, 2003. С. 165–178.
15. Кричевська Д., Шевчук О., Карпишин Г., Палюх В. Дослідження та перспективи екотуристичного використання печери “Княгиня” (Ужанський національний парк) // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр. 2007. Вип. 34. С. 303–308.
16. Манюк В.В. Геологічна спадщина Дніпропетровщини / В.В. Манюк //
17. Актуальні проблеми геології, географії та екології. Т. 3. – Дніпропетровськ : Навчальна книга, 1999. – С. 81-90.
18. Палюх В. Розвиток поняття “геологічна пам'ятка природи” // Наук. зап. Сум. пед. ун-ту. Геог. науки. 2010. Вип. 1. С. 149–153.
19. Палюх В.М. Стан охорони геолого-геоморфологічних пам'яток природи в гірській частині басейну річки Черемош // Роль гірських резерватів і національних парків у збереженні природної спадщини гірських територій. Ужгород : Поліграфцентр “Ліра”, 2009. С. 196–202.
20. Путівник геологічних екскурсій: II геодинамічна школа для геологів-зйомщиків України. — Львів; Яремча; Рахів; Берегове: ДП «Західукргеологія», 2004. — 35 с.
21. Топалова О. Сучасний стан розвитку геологічного туризму в Запорізькій області. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Географія. 2017 № 1(66)/2(67). С.113–116.
22. Чернець І. Класифікація геологічних пам'яток природи та місце у них опорних розрізів лесово-грунтової серії // Раціональне природокористування і охорона природи. Наукові записки. № 2. 2011. С. 248–254.
23. Шевчук Оксана Європейські геопарки: збереження геоспадщини і розвиток геотуризму // Заповідне, рекреаційне природокористування та моніторинг навколишнього середовища. Наукові записки. — 2010. — №1.—С.
24. Alexandrowicz Z. Geopark – nature protectioncategory aiding the promotion og geotourism (Polish perspective) // GeoTurystyka — 2006. —№ 2 (5). — S.3—12.
25. Alexandrowicz Z. Geoparki – nowe wyzwanie dla ochrony dziedzictwa geologicznego // Przeg . Geologiczny. — T.54. —N1.— Warszawa, 2006. — S. 36—41.
26. Geotourism / Edited by Ross K. Dowling and David Newsome. — Elsevier Ltd., 2006. — 260 s.
27. Errami, E.; Brocx, M.; Semeniuk, V. (2013). From geoheritage to geoparks: case studies from Africa and beyond. Heidelberg: Springer. pp. 3–23. doi:10.1007/978-3-319-10708-0_1.
28. Jones, Cheryl (2008). "History of Geoparks". Geological Society, London, Special Publications. 300 (1): 273–277. doi:10.1144/sp300.21. ISSN 0305-8719. S2CID 130588041.
29. Manyk V. Potential objects for creation of a network national geoparks in Ukraine / Volume of abstracts: ProGEO Symposium «Safeguarding our Geological Heritage» — Kyiv and Kamianets-Podil'sky, 2006. — S. 30—32.
30. Murray Gray, Geodiversity, valuihg and conserving abiotic nature Ed. J. Wiley & Sons, chichester, 2004, 434 p.
31. Operational Guideline for National Geoparks seeking UNESCO's assistance. UNESCO, 2004. Paris, 14 p.

Интернет-ресурсы:

1. <https://www.unesco.org/en/igpp/geoparks/about>
2. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260675.page=4>
3. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000150007>
4. <https://geofood.no/>
5. <https://www.whitestonegeopark.nz/>
6. <https://appalchiangeopark.wvu.edu/home>